

Др Лука Кеџман¹
au.unibl.org;

ИМА ЛИ ПОЗОРИШТЕ ИДЕНТИТЕТ?

Апстракт: У овом раду се разматра питање идентитета позоришта, пре свега у естетском, уметничком смислу, али и све друге варијанте идентитета, националног, идеолошког...Какво је позориште данас и ко су креатори позоришног репертоара, који несумњиво граде идентитет.

Кључне речи: Идентитет, национално, естетско, идеолошко, цензура, репертоар

Када се на овакав начин, кратко и директно, постави питање, очекује се и сличан одговор. Међутим, по често кратка питања изискују дуже одговоре. Зато ћу и ја, у овом раду, одговор учинити онолико дугачким, колико то објашњење тражи. Пре свега неопходно је да се појасни и објасни основни појам који стоји у наслову. Шта је идентитет? Одговори су увек у релевант-

ним речницима, као провереном и признатом месту за тумачења непознатог. Дакле, Милан Вујаклија у своме *Лексикону сѝраних речи и израза*² пише следеће: **идентитет** (нл. *Identitas*) *истйовейностй; закон идентитета* (нл. *Principium identitatis*) *лої. Сваки йојам, сваки йрегмейй јестйе оно шййо јестйе, значи оно шййо значи (A=A, чийа се: A је A); филозофија или систем иден-*

¹ luka.kecman@au.unibl.org

² Милан Вујаклија, Речник страних речи и израза, Просвета, Београд, 1972, стр.329

титета филозофски љравац који смајра да мајтерија и дух, телесно и душевно, субјекат и објекат, мишљење и биће нису две начелно различити ствари, неће идентичне, истоветне, само два различита начина љојављивања и схваћања једне јединствене суйстанције (Сјиноза, Шелин, Фехнер и др.)... Братољуб Клаић у Рјечнику страних ријечи³ за појам **идентитет** наводи: *lat. истоветности, љодударање, изједначавање, љошћуна једнакости, љризнање да нећко или нешћо заиста јест* оно чиме се љриказује (**утврдити нечији идентитет**), да је нећко заиста особа о којој се ради; скуи значајки које неку особу чине оном која јест. У ова два референтна Речника недвосмислено се закључује да је *идентичности љојам кроз који се неко или нешћо љошћврћује у љошћуности, дило да је реч о духовном или мајтеријалном љрејознавању*.⁴ Полазећи од овог закључка, јасно је да и позориште треба да има идентитет, и то онај који ће бити подударан људима који га стварају. То верујем да нико не доводи у сумњу, с обзиром на то да га креирају, у сваком смислу, ствараоци који сами по себи имају идентитет. Њихов идентитет може бити разнолик. Од националног, естетског па

до идеолошког. Овај први идентитет, национални, је у већини земаља био главни покретач за оснивање и институционализовање позоришта. Било је од пресудног значаја на ком ће се језику изводити представе и да ли ће имати родољубиву и националну тематику.⁵

До којих размера се ишло у бризи о позоришту, говори и пример Енглеске. Мало ко ће се данас сетити да је Велика Британија Уставом из 1737. године озваничила позоришног цензора, правдајући се да ће на тај начин стати на пут комедима који су се на сатиричан начин односили према двору и влади. То је била и званична потврда дотадашње вишедеценијске праксе краљевске цензуре. Тадашњи премијер Роберт Волпол је правдао овај уставни акт намером *да сачува добре манире, љрисићојно љонашање и јавни ред*.⁶ Ова строга љлава оловка, како су звали цензора, је укинута тек 1968. године! Непосредно пред гостовање бродвејског хипи мјузикла *Коса*, који ће изазвати револуцију, како друштвену, тако и позоришну. Оно што је до тада било незамисливо, голотиња на сцени, од тог момента постаје нормалан уметнички чин. Дакле, позориште је изгубило један идентитет а добило је други. Ако се

3 Братољуб Клаић, Рјечник страних ријечи, Накладни завод МХ, Загреб, 1988, стр. 565

4 Подвукао Л.К.

5 Мислим да је непотребно наводити примере Француске, Енглеске, Шпаније, Италије и других земаља које су преко националних или краљевских театара инсистирале на оваквом моделу.

6 Позориште, часопис за позоришну уметност, број 6, новембар-децембар 1968, година 10, стр 749, Тузла

вековима препознавало у контролисаним слободама, после 1968, се препознало у свим слободама за које је тешко утврдити идентитет, с обзиром на то да слобода нема правила. Ово је логичан закључак, зато што се уместо једног цензора добило на десетине, у лику директора позоришта који имају свој систем вредности. Пример из Енглеске је послужио да осветли, мањевише, сличне ситуације и у другим европским земљама. Појединац-директор-власник, представљали су цензоре и од њих је зависило у ком правцу ће позориште изграђивати свој идентитет. Резултати су шаролики, као и примери, али сада бих пажњу усмерио на другу врсту идентитета, естетску, која највише генерише позориште.

Од како је позоришне уметности, постојала је тежња да се оно уреди и успостави на одређеним правилима и вредностима, како би из пуке забаве прерасло у озбиљну уметност. Зато су доношена разна правила која су се бавила организацијом позоришта, али и естетским и уметничким вредновањима.⁷ Захваљујући њима, позоришне трупе, пре свих, али и позоришта, стицала су препознатљиви идентитет. Посебно естетски. Од Јована Ђорђевића до Мире Траиловић импозантан је број уметника који су уткали у позо-

ришта специфичан идентитет. Зато и говоримо: у доба Вујића, Стерије, Нушића, Хаџића, Грола, Миливоја, Ступице, Мире...⁸ Њихов идентитет је снажно утицао и на идентитет позоришта. Само је једна једина и непоновљива Мира Траиловић могла да већ 1969. године постави на сцени Атељеа 212, мјузикл *Коса*, те да тим чином профилише Атеље за будућност, Атеље са идентитетом! Јасно је шта говорим. Сада питање из наслова рада: Има ли позориште идентитет, данас? Имамо ли таквих стваралаца и препознајемо ли позоришта са идентитетом? Бићу довољно смео да констатујем негативан одговор, иако нисам у могућности да сагледам рад баш свих позоришних кућа на српском културном простору, како би моја тврдња имала озбиљно упориште. Ипак, закључак доносим на основу онога што сам видео и на основу извештаја са премијера, реприза, фестивала и писаних трагова о тим догађајима. Ни у једном случају нисам нашао констатацију да се нека позоришна кућа издвојила по било каквом специфичном изразу, а још мање да јој је неко доделио ореол куће са идентитетом! Оваква слика је последица репертоарске политике која се заснива на понуди редитеља, а не могућностима ансамбла или добро осмишљеног концепта уметничког директора, драматурга и кућног

7 Такво једно Правило за дружину СНП, Јована Ђорђевића, бележимо и у српској позоришној историји.

8 Нека ми опросте они које нисам навео.

редитеља. Недостатак идеје је све-присутан! Свет је безидејан, зашто би позориште било другачије, иако је у својој историји знало да буде носилац најпрогресивнијих идеја. Да буде центар просветне, културне, уметничке и националне мисли! Ништа од свега тога данас не интересује позоришне ствараоце. Изгубивши свој идентитет, а изгубили су га угледајући се на туђ, креатори позоришта се труде да направе представе које су саме себи сврха. Почесто личе на Роршахову мрљу, па нека учитава шта ко жели и види.

Дакле, естетика, шта то оно беше? Забава, то нама треба!! Идентитет позоришта, то нама не треба, не зато што се боримо против тога, већ зато што не знамо значење тог појма. Досадни су они који траже неку димензију више у позоришном чину. Који желе да виде позориште које има став, естетски пре свега! Зато остаје нада да ће се у будућности неко осмелити да направи позориште са идентитетом и да се избори за своју публику! До тада остаје само ћутање као савршен изговор у свакој прилици.